

Helsingin Sanomat, Vieraskynä, 20.09.2007

Suomen kannattaa hyödyntää vahvuutensa geenitutkimuksessa

Hyvin hallinnoidulla biopankilla voidaan rakentaa kansantaloudellisesti merkittävää liiketoimintaa.

Suomen geenitutkimus on korkealuokkaista ja erittäin arvostettua. Menestys on rakentunut monen tekijän summana, joista tärkeimpiä ovat osaavat tutkijat, yhtenäinen väestörakenne, julkiseen terveydenhuoltojärjestelmään liittyvät kattavat terveystiedot ja kudospankit sekä suomalaisten potilaiden poikkeuksellisen myönteinen suhtautuminen väestön terveyttä koskeviin tutkimuksiin.

Kansallisten biopankkien merkitystä väestön terveydelle ja kansalliselle liiketoiminnalle pidetään nykyään selviönä, ja niinpä useat maat ovat alkaneet rakentaa omia biopankkejaan. Suomella on kuitenkin vahva etulyöntiasema: meillä on jo kudospäätteitä ja yhtenäisiä terveystietoja yli 2 miljoonalta kansalaiselta, jopa 70 vuoden ajalta.

Kudospäätteitä ja potilastietoja on verrattu raakatimantteihin: taidokkaasti työstäen ja yhdistäen niistä voidaan rakentaa Suomelle kruununjalokivet. Hyvin hallinnoidulla biopankilla voidaan vahvistaa Suomen roolia huippututkimuksen ja innovaatioiden maana sekä rakentaa kansantaloudellisesti merkittävää liiketoimintaa, joka voisi samanaikaisesti palvella väestön terveyttä.

Jo kerättyä materiaalia voidaan jalostaa edelleen Suomessa kehitettyjen ohjelmistojen ja tietojärjestelmien avulla ja saada näin monipuolinen perusta muun muassa lääkkeiden ja diagnoosimenetelmien kehitykselle. Parhaimmillaan tämä johtaa suurten kansantautien parempaan hallintaan alkuperäistä pienemmin kustannuksin.

Näin julkinen sektori yhdistäisi mielekkäällä tavalla roolinsa terveydenhuollon maksajana ja innovatiopolitiikan tekijänä. Suomi voisi myös toimia bioteknologiayritysten testialustana matkalla kohti kansainvälistä menestystä.

Biopankin rakentaminen edellyttää vanhan ja muuhun tarkoitukseen tehdyn lainsäädännön päivittämistä sekä tarvittavan infrastruktuurin luomista.

Sosiaali- ja terveysministeriö asettikin kesäkuussa 2006 työryhmän selvittämään lainsäädännön muutostarpeita ja muita avoimia asioita: näytekokoelmien tutkimuksellista ja kaupallista hyödyntämistä, omistamista, hallinnointia ja potilaiden yksityisyyden suojaa sekä muita oikeudellisia kysymyksiä. Työryhmän on määrä jättää esityksensä syyskuun lopussa.

Suomessa potilastietokantojen ja erilaisten näytteiden kerääminen perustuu pitkälti verovaroin kehitettyyn ja ylläpidettyyn terveydenhuoltojärjestelmään. Monesti potilaat ovat suostuneet luovuttamaan näytteitään ja tietojaan vain tutkimuskäyttöön.

Julkisen sektorin ylläpitämä järjestelmä, joka tavoittelee yhteiskunnallista etua eikä liiketaloudellista voittoa, on koettu luotettavaksi. Ilman tämänkaltaista terveydenhuoltojärjestelmää meillä ei olisi sellaisia potilastietorekistereitä ja -näytteitä kuin nyt on.

Omistusoikeudellisesti selkeintä olisi varastoida potilastiedot yhteen isoon, valtio-omisteiseen organisaatioon. Luontevimmin tällaisena voisi toimia esimerkiksi Kansanterveyslaitoksen (KTL) hallinnoima osakeyhtiö.

Voidaan perustellusti kysyä, rajoittaako tai vääristääkö julkisen sektorin omistama yhtiö kilpailua ja pilaako se biotekniikkayhtiöiden kasvumahdollisuuksia, elleivät yhtiöt saisi vapaasti hyödyntää potilastietoja.

Kysymys ei kuitenkaan ole kilpailun rajoittamisesta, jos potilastiedot on kerätty julkisin varoin. Tässä tapauksessa potilastietojen vapaata käyttöä voitaisiin verrata siihen, että paperi- ja

puutuoteteollisuuden pitäisi saada vapaasti hyödyntää valtion omistamia metsiä ja valtion oma liiketoiminta tulkittaisiin kilpailun rajoittamiseksi.

On keskusteltu myös rajoitetusta käyttöoikeudesta siten, että yksityiset suomalaiset bioteknologiayritykset voisivat saada käyttöoikeudet aineistoon jalostaakseen sitä isoille kansainvälisille lääkeyrityksille.

Tämä ei olisi ongelmatonta. Kuka päättäisi, mitkä suomalaisyhtiöt ovat tähän kelpollisia ja vastaisi siitä, etteivät ulkomailla sijaitsevat yritykset saa EY-tuomioistuimen kautta vastaavia käyttöoikeuksia? Miten turvattaisiin yritysten omistuksen ja toiminnan säilyminen Suomessa, kun yksityisen yrityksen osakekanta voidaan myydä kenelle tahansa?

Tässä järjestelyssä maamme potilastietojen käyttämisestä päättäminen ei olisi enää omissa käsissämme. Kun muistetaan, ettei Suomella ole paperijättien kaltaisia lääkeyrityksiä omasta takaa, on vaikeata uskoa, että biopankkeihin säilytetty raaka-aine jalostuisi automaattisesti Suomen kansantaloutta hyödyttävällä tavalla.

Pitkällä aikavälillä sekä taloutemme että kansainvälisen kilpailukykykymme kannalta mielekkäin vaihtoehto olisi perustaa ”KTL Oy”, johon valtio sijoittaisi riittävän alkupääoman.

KTL Oy:n ei tulisi myydä biotekniikka- ja lääkeyhtiöille potilasaineistoja sellaisinaan vaan ainoastaan niistä analysoituja tuloksia. Tällöin aineistojen ainutlaatuiset, arkaluonteiset ja yksilöidyt tiedot pysyisivät terveydenhuoltojärjestelmämme valvonnassa.

Jos potilailta vastedes pyydetäisiin suostumus näytteidensä käyttöön analyysi- ja tutkimustyössä Suomessa, kotimaiset ja ulkomaiset yritykset olisivat velvoitettuja tekemään ainakin osan tutkimuksestaan ja kehitystyöstään Suomessa.

Tässä toiminnassa KTL Oy:lle syntyisi monenlaista osaamista, jota voitaisiin hyödyntää myös toiminnan liepeille syntyvässä klusterissa: alihankinnassa, tiedon välittämisessä ja jalostamisessa. Suomalainen geenitieto säilyköön kotimaassa palvelemissa suomalaista huipputeknologiaa.

Raine Hermans
Martti Kulvik

Hermans toimi kirjoituksen julkaisemisen aikaan vierailvana professorina Northwesternin yliopistossa Yhdysvalloissa sekä projektipäällikkönä Etlatieto Oy:ssä.

Kulvik on Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan tutkija ja Helsingin yliopistollisen keskussairaalan tutkijalääkäri.